

KULT NMP WSPOMOŻYCIELKI WIERNYCH I ŚW. JANA BOSKO W PRZEPOWIADANIU SŁOWA BOŻEGO W SANKTUARIUM W SKRZATUSZU W LATACH 80. XX W.

Przepowiadanie słowa Bożego należy do najważniejszych elementów misji Kościoła w dziele ewangelizacji świata. Jest ono realizowana zwłaszcza w czasie obrzędów liturgicznych poprzez kazania oraz homilie², ale również na katechezie i przy okazji innych wydarzeń o charakterze religijnym, zwłaszcza od czasu, kiedy podjęto wyzwanie Nowej Ewangelizacji, by z odnowioną gorliwością głoszących dotrzeć z Dobrą Nowiną do współczesnego świata nowymi metodami i w nowych miejscach³. Szczególnym miejscem przepowiadania słowa Bożego, zarówno w tradycji, jak i we współczesności Kościoła, są sanktuaria. *Kodeks Prawa Kanonicznego*, sankcjonując postanowienia Soboru Watykańskiego II odnośnie porządkowania nauczania w Kościele, w jednym z paragrafów przypomina, że zwłaszcza w sanktuariach powinno się zapewnić wiernym obfitsze środki zbawienia przez gorliwe głoszenie słowa Bożego, przez odpowiednie ożywienie życia liturgicznego oraz przez kultywowanie zatwierdzonych form pobożności ludowej⁴.

¹ ks. Jarosław Wąsowicz SDB – salezjanin; dr historii, mgr teologii; dyrektor Archiwum Salezjańskiego Inspektorii Piłskiej; wykładowca Historii Kościoła w WSD Towarzystwa Salezjańskiego w Łądzie; zajmuje się badaniem dziejów młodzieżowej opozycji i NSZZ „Solidarność” w PRL-u, historią Kościoła w tym okresie, martyrologium duchowieństwa polskiego w czasie II wojny światowej, historią salezjanów w Polsce oraz naukami pomocniczymi historii; e-mail: wonsal_@poczta.onet.pl.

² G. Bereszyński, *Misje Parafialne – obecny stan i wskazania na przyszłość*, w: *Confitemini Domino, Quoniam Bonus. Księga Pamiątkowa dedykowana śp. Księdzu Adamowi Durakowi SDB (1949-2005)*, red. J. Nowak, Warszawa 2007, s. 483-490. Por. J. Glemp, *Przepowiadanie Słowa Bożego w Polsce po Vaticanum II: między kazaniem a homilią, Wykład z okazji otrzymania doktoratu honoris causa Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego podczas inauguracji roku akademickiego 2001/2002 Warszawa, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, aula im. Jana Pawła II 8 października 2001 r.*, <http://www.spp.episkopat.pl/kazania/011008.htm> (dostęp: 10.03.2015).

³ O przepowiadaniu słowa Bożego w misji Nowej Ewangelizacji zob. m.in. D. Rey, *Parafia obudź się. Wyzwania Nowej Ewangelizacji*, Gubin 2014; W. Łachut, *Aktualne wyzwania i kierunki w posłudze słowa wśród młodzieży*, w: *Łądzkie Sympozja Liturgiczne II. Rys historyczny i materiały z Sympozjów Liturgicznych organizowanych w Wyższym Seminarium Duchownym Towarzystwa Salezjańskiego w Łądzie n. Wartą w latach 1995-1999*, red. A. Durak, Kraków 2000, s. 259-263; P. Drobot, *Nowa ewangelizacja a przekaz wiary chrześcijańskiej*, „Homo Dei” (2012), nr 4, s. 34-53; C. Parzyszek, *Cele Nowej Ewangelizacji*, „Warszawskie Studia Pastoralne” (2011), nr 14, s. 40-56; G. Wita, *Areopagi Nowej Ewangelizacji*, „Studia Salvatoriana Polonica” (2012), t. 6, s. 91-106.

⁴ KPK, kan. 1234,§1. Zob. także: Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii. Zasady i wskazania*, Poznań 2003. Z opracowań zob. min. A. Zellma, *Pielgrzymki do sanktuariów jako forma katechezy parafialnej dzieci i młodzieży*, w: *Katecheza w parafii. Poszukiwanie tożsamości*, red. K. Kantowski, Warszawa 2004, s. 150-160; P. Polek, *Specyfika*

Po zakończeniu Soboru Watykańskiego II nastąpił czas recepcji jego nauczania w codziennym doświadczeniu Kościoła Powszechnego, jak i kościołów partykularnych. W pewnym sensie trwa on po dziś, gdyż ciągle toczą się dyskusje zarówno nad sukcesami, jak i porażkami związanymi głównie z wcieleniem w życie uchwał tego ważnego wydarzenia w dziejach wspólnoty wierzących w Chrystusa⁵. W każdym razie wraz z *Vaticanium Secundum* rozpoczął się na wielu płaszczyznach czas odnowy charyzmatów, także w wymiarze charyzmatów zakonnych.

Dotyczy to także Zgromadzenia Salezjańskiego, w którym podjęto działania na rzecz odnowy charyzmatu zarówno w skali globalnej, jak i poszczególnych prowincji salezjańskich. W przypadku Inspektorii pw. św. Wojciecha w Piłce pełna realizacja charyzmatu salezjańskiego w latach 80 . XX w. nie była sprawą łatwą. Ograniczenia w tym względzie powodowała przede wszystkim sytuacja polityczna, która nie pozwalała na typową działalność w ośrodkach szkolno-wychowawczych. Zasadniczym więc polem posługi duszpastersko-wychowawczej była praca parafialna w ramach pełnej współpracy z kościołami lokalnymi. Powodowało to, że aktywność zgromadzenia była determinowana programami i założeniami władz diecezjalnych oraz potrzebami środowisk, w których salezjanie prowadzili swoją działalność⁶.

Tożsamość zakonną, w tych warunkach, starano się zachować w placówkach duszpasterskich, m.in. poprzez rozwijanie tradycyjnych nabożeństw salezjańskich związanych z kultem Najświętszego Sakramentu, NMP Wspomożycielki Wiernych, świętych salezjańskich, zwłaszcza św. Jana Bosko i św. Dominika Savio. Dyrektorium Prowincji św. Wojciecha wypracowane na Kapitule Inspektorialnej, która odbyła się w kwietniu 1986 r., zakładało w tym względzie także organizowanie przez współbraci konserwatoriów i odczytów związanych z duchowością i posłannictwem salezjańskim, propagowanie informacji o Zgromadzeniu Salezjańskim przez dostępne środki społecznego przekazu⁷.

Główny jednak nacisk kładziono we wspomnianym dokumencie na kult maryjny, fundamentalny dla duchowej spuścizny, jaką pozostawił po sobie św. Jan Bosko. We wspomnianym dyrektorium czytamy m.in.: „Kult Najświętszej Wspomożycielki Wiernych jest charakterystyczny dla naszego Zgromadzenia. Z tej racji w każdym kościele powinien być jej wizerunek oraz ustalone formy nabożeństw ku jej czci. Poszczególne współbracia i cała inspektoria szerząc i ożywiając kult Najświętszej Maryi Panny, szczególną troską będą otaczać sanktuaria w Kawnicach i w Skrzatuszu oraz

jasnogórskiej posługi słowa, w: *Łądzkie Sympozja Liturgiczne II...*, s. 265-279; Z.S. Jabłoński, *Recepcja nauki mariologicznej Soboru Watykańskiego II w polskich sanktuariach*, „Salvatoris Mater” 16(2014), nr 1-4, s. 211-265.

⁵ Z okazji 50. rocznicy rozpoczęcia obrad Soboru Watykańskiego II ukazało się w Polsce kilka ważnych pozycji prezentujących jego historię, nauczanie oraz jego recepcję w różnych przestrzeniach misji Kościoła. Zob. m.in. *Studia Soborowe. Historia i nauczanie Vaticanum II*, red. M. Białkowski, Toruń 2013; *Studia Soborowe. Historia i recepcja Vaticanum II*, red. M. Białkowski, Toruń 2014; *Stefan Kardynał Wyszyński Prymas Polski Ojciec Soboru Watykańskiego II 1962-1965. Wybór dokumentów*, opr. S. Wilk SDB, A. Wójcik, Lublin 2013; R. de Mattei, *Sobór Watykański II. Historia dotąd nieopowiedziana*, tł. S. Orzeszko IBP, Ząbki 2012.

⁶ *Dyrektorium Prowincji św. Wojciecha*, Piła 1987, s. 5.

⁷ Tamże, s. 7.

kościół i kaplice pod jej wezwaniem”⁸. Nad realizacją wyżej wymienionych wskazań na szczeblu inspektorialnym czuwała Komisja ds. Kultu Wspomożycielki i świętych salezjańskich, która starała się na bieżąco aktywizować inspektorię, wychodzić z nowymi inicjatywami związanymi z szerzeniem kultu patronów salezjańskich oraz opracowywać materiały propagandowe⁹. W skład komisji wchodził każdorazowy kustosz i proboszcz parafii w Skrzatuszu¹⁰.

Sanktuarium i parafia w Skrzatuszu w latach 80. XX w.

Przypatrując się dziejom sanktuarium w Skrzatuszu po 1945 r., widać wyraźnie, iż jego znacznie wzrosło diametralnie po utworzeniu w 1972 r. diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej i ustanowieniu przez jej ordynariusza biskupa Ignacego Jeża tego miejsca kultu Matki Bożej Bolesnej sanktuarium diecezjalnym. Wraz z tą decyzją wzrosło zainteresowanie Skrzatuszem jako miejscem pielgrzymkowym, zwłaszcza w dekanatach sąsiadujących z sanktuarium. Ponadto do aktywizacji kultu maryjnego przyczynił się diecezjalny odpust Matki Bożej Bolesnej ustanowiony przez ordynariusza na pierwszą niedzielę po 15 września, którego to dnia przypada liturgiczne święto Maryi pod tym wezwaniem¹¹. Zmobilizowało to kapłanów i wiernych do organizowania pielgrzymek w związku z tą uroczystością. W latach 80. przybrały one już formę uroczystości masowych. Do Skrzatusza na coroczny odpust przybywały także liczne pielgrzymki piesze¹². Punktem kulminacyjnym tej dekady stała się koronacja figury Matki Bożej Bolesnej, która miała miejsce w 1988 r.¹³

Skrzatusz zyskał również na znaczeniu na mapie salezjańskich sanktuariów w związku z ustanowieniem przez Przełożonego Generalnego w grudniu 1979 r. nowego podziału administracyjnych struktur Zgromadzenia Salezjańskiego. Powstała wówczas nowa salezjańska Inspektoria pw. św. Wojciecha z siedzibą w Pile obejmująca

⁸ Tamże, s. 8.

⁹ W latach obejmujących zakres chronologiczny opracowania przewodniczącym Komisji ds. Kultu Wspomożycielki i Świętych Salezjańskich był ks. dr. Adam Durak SDB, ówczesny wykładowca liturgiki i wychowawca w Wyższym Seminarium Duchownym Towarzystwa Salezjańskiego w Łądzie. Zob. J. Wąsowicz, *Ksiądz profesor Adam Durak SDB (1949-2005). Animator życia liturgicznego w salezjańskiej Inspektorii pw. św. Wojciecha w Pile* (w druku UKSW Warszawa).

¹⁰ Warto w tym miejscu nadmienić, że decyzją biskupa ordynariusza Ignacego Jeża z 1983 r. kustosz sanktuarium w Skrzatuszu był Diecezjalnym Referentem Sanktuariów Maryjnych, a do jego obowiązków należało m.in. branie udziału w ogólnopolskich zjazdach organizowanych przez Komisję Maryjną Episkopatu Polski i reprezentowania na nich diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej, w wymiarze lokalnym zaś ciągle troska o upowszechnianie kultu Matki Bożej Skrzatuskiej, propagowanie ruchu pielgrzymkowego do Jej sanktuarium, organizowanie uroczystości. ASIP, (dalej: ASIP), t. Skrzatusz, akta bez sygnatury, *Dekret bpa Ignacego Jeża mianujący ks. proboszcza w Skrzatuszu Diecezjalnym Referentem Sanktuariów Maryjnych*, Koszalin 5 września 1983 r.

¹¹ Odpust ten został ustanowiony przez bpa I. Jeża 15 września 1972 r. Por. T. Ceynowa, *Kalendarium ważniejszych wydarzeń z dziejów Skrzatusza*, „Rocznik Skrzatuski”, 1 (2013), s. 140.

¹² J. Wąsowicz, *Ruch pielgrzymkowy z pilskich parafii do sanktuarium Matki Boskiej Bolesnej w Skrzatuszu w l. 80-tych XX w.*, „Rocznik Skrzatuski” (2014), t. 2, s. 53-64.

¹³ Więcej na temat uroczystości zob. T. Ceynowa, *Koronacja figury Matki Boskiej Skrzatuskiej*, „Rocznik Skrzatuski” (2013), t. 1, s. 91-106.

terytorium północno-zachodniej części Polski¹⁴. Sanktuarium w Skrzatuszu, znajdujące się nieopodal siedziby inspektorii, stało się więc odtąd naturalnym miejscem, w którym obok uroczystości diecezjalnych organizowane były także centralne celebracje związane ze świętami salezjańskimi. Zainteresowanie tym miejscem kultu w tej części salezjańskiej Polski znacznie wzrosło¹⁵. Władze inspektorialne dbały również o to, by dowartościować Skrzatusz (pojawiły się plany utworzenia tu nowicjatu dla kandydatów do zgromadzenia¹⁶), zaktywizować ruch pielgrzymkowy, uczynić z sanktuarium Matki Boskiej Bolesnej jedno z centrów rozwoju kultu maryjnego w duchu św. Jana Bosko. Okazją do propagowania w tym względzie cytowanych już dokumentów inspektorialnych stały się w latach 80. XX w. liczne salezjańskie celebracje rocznicowe (1981 – stulecie śmierci św. Marii Dominiki Mazzarello, 1984 – pięćdziesięciolecie kanonizacji św. Jana Bosko, 1988 – stulecie pracy salezjanów w Polsce¹⁷), Rok Ma-

¹⁴ J. Wąsowicz, *Historia salezjańskiej inspektorii pw. św. Wojciecha z siedzibą w Pile (1979–2004)*, „Seminare” (2005), t. 22, s. 97 -133.

¹⁵ Przykładowo w sprawozdaniu z uroczystości odpustowych, które odbyły się w niedzielę 20 września 1981 r., czytamy m.in.: „W roku 1981 miejscowy proboszcz na podstawie zachowanych bogatych dokumentów archiwalnych opracował krótki rys historyczny Skrzatusza, świątyni i cudownej rzeźby M.B. Bolesnej. W oparciu o te historię ks. Biskup Ordynariusz Ignacy Jeż wystosował List Pasternski do całej diecezji zapraszający na odpust do Skrzatusza, czytany w niedzielę 6 września we wszystkich kościołach diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej. Staraniem Inspektoratu w Pile została wydrukowana krótka historia Sanktuarium oraz plakaty z programem uroczystości, rozsyłane poprzez Kurię Biskupią do wszystkich parafii diecezji. W ten sposób przygotowany odpust zgromadził tysiące pielgrzymów z całej diecezji i spoza niej. Przede wszystkim dzięki ogromnemu wysiłkowi miejscowych duszpasterzy na czele z ks. dyrektorem Stanisławem Stachowem, pomocy kleryków z seminarium łódzkiego i woźniakowskiego, zaangażowaniu miejscowych parafian, a przy tym stałemu dogładowi Księdza Inspektora z pobliskiej Piły, Skrzatusz został dobrze przygotowany na te uroczystość tak pod względem organizacyjnym, jak i liturgicznym i obsługi w konfesjonalach”. Na tenże odpust została także ułożona specjalna modlitwa do Pani Skrzatuskiej, autorstwa ks. Stanisława Skopiaka, ówczesnego wikariusza inspektora. W kolejnych latach była kolportowana na obrazkach z cudowną figurą: „Bolesna Pani Skrzatuska, Matko Chrystusa Zmartwychwstałego, Wspomożycielko cierpiących! Oddajemy Ci nasze życie, prace, cierpienia i radości. Stań na straży naszej wierności Bogu, umacniaj jedność rodzin, zachowaj młode pokolenia od grzechu i zepsucia, uprosz światu pokój i módl się, abyśmy byli dla siebie braćmi. Amen”, ASIP, t. Skrzatusz, akta bez sygnatury, S. Kiełsiński, Odpust Pani Skrzatuskiej niedziela, 20.09.1981 r., s. 1-4.

¹⁶ H. Jacenciuk, *Dzieło ks. Bosko trwa*, w: *20 lat Nowicjatu Towarzystwa Salezjańskiego w Swobnicy 1983-2003*, red. B. Leciej SDB, Piła 2003, s. 14-15.

¹⁷ Do ciągłego propagowania wiernym drogi świętości zaproponowanej przez św. Jana Bosko zachęcały w tej dekadzie liczne dokumenty salezjańskie. Zob. min. Ks. I. Viganò, *Odkryć ducha Mornese. List okólny Przełożonego Generalnego Salezjanów na Stulecie śmierci św. Marii Dominiki Mazzarello*, tł. S.J. Jakubiec FMA, Kraków 1981; tenże, *Sylwetka salezjanina w śnie o postaci z dziesięcioma diamentami. List okólny Przełożonego Generalnego Salezjanów*, tł. ks. L. Kasperlik, Kraków 1981; Tenże, *Rodzina Salezjańska. List okólny Przełożonego Generalnego Salezjanów*, tł. ks. S. Skopiak, Kraków 1982; Tenże, *Akt zawierzenia Zgromadzenia Maryi Wspomożycielce – Matce Kościoła. List okólny Przełożonego Generalnego Salezjanów*, tł. ks. S. Skopiak, Kraków 1983; Tenże, *Książ Bosko wzorem świętości. List okólny Przełożonego Generalnego Salezjanów*, tł. S. Skopiak, Kraków 1983; Tenże, *Książ Bosko – 88. List okólny Przełożonego Generalnego Salezjanów*, tł. ks. S. Skopiak, Kraków 1985; Tenże, *Nasza wierność wobec następcy św. Piotra. List okólny Przełożonego Generalnego Salezjanów*, tł. ks. S. Skopiak, Łódź 1986; Tenże, *Rok 1988 zachęca nas do szczególnej odnowy profesji zakonnej. List okólny Przełożonego Generalnego Salezjanów*, tł. ks. S. Skopiak, Kraków 1986; Tenże, *Rok Maryjny. List okólny Przełożonego Generalnego Salezjanów*, tł. ks. S. Prus, Kraków 1987.

ryjny ogłoszony przez Jana Pawła II w 1987 r., uroczystości koronacyjne figury Matki Bożej Bolesnej, działalność wydawnicza promująca sanktuarium w Skrzatuszu i charyzmat św. Jana Bosko. Salezjańską zaś pozycję w Skrzatuszu umocniła umowa między ordynariuszem diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej bp. Ignacym Jeżem a przełożonym salezjańskiej Inspektorii pw. św. Wojciecha w Pile, ks. Henrykiem Jacenciukiem SDB, o powierzeniu Towarzystwu Salezjańskiemu na stałe parafii pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny, która została zawarta 13 marca 1982 r. w Koszalinie¹⁸.

Troska o rozwój nabożeństw salezjańskich w Skrzatuszu

Pierwsze ślady inicjatyw mających na celu wprowadzenie w program duszpasterski systematycznych nabożeństw ku czci świętych Rodziny Salezjańskiej w parafii i sanktuarium w Skrzatuszu odnajdujemy jeszcze w latach 70. XX w., kiedy miejsce to stało się głównym sanktuarium maryjnym nowo powstałej diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej¹⁹. W 1975 r. podczas wizytacji nadzwyczajnej przeprowadzonej przez delegata Przełożonego Generalnego ks. Stanisława Rokitę SDB pojawiły się postulaty wprowadzenia tradycyjnych salezjańskich nabożeństw połączonych z nowenną ku czci NMP Wspomożycielki Wiernych, św. Jana Bosko i św. Dominika Savio²⁰.

Podobnie w 1978 r. ks. inspektor Stanisław Styrna SDB, zatwierdzając na kolejną kadencję proboszcza parafii w Skrzatuszu ks. Stefana Kiełńskiego SDB, wśród wielu punktów zaleceń, jakie postawił przy tej okazji, wymienił m.in. stawianie na pierwszym miejscu w całokształcie duszpasterstwa parafialnego pracy na rzecz młodzieży na wzór oratorium ks. Bosko, organizowanie i rozwijanie dzieła Salezjańskich Pomocników Kościoła²¹, podnoszenie rangi sanktuarium maryjnego i nawiązanie z nim

¹⁸ ASIP, t. Skrzatusz, akta bez sygnatury, *Umowa zawarta między J.E. ks. biskupem Ignacym Jeżem, Ordynariuszem Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej z siedzibą w Koszalinie z jednej strony a ks. Inspektorem Henrykiem Jacenciukiem, Wyższym Przełożonym Północnej Inspektorii Towarzystwa Salezjańskiego pw. św. Wojciecha z siedzibą w Pile, ul. Krzywa 1 z drugiej strony, w sprawie powierzenia Towarzystwu Salezjańskiemu na stałe parafii pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Skrzatuszu*, Koszalin 13 marca 1982 r.

¹⁹ W materiałach archiwalnych dotyczących wcześniejszego okresu odnajdujemy jedynie informację, że ks. proboszcz Feliks Cieplik zaprosił ks. inspektora na odpust 16 września 1962 r., aby ten poświęcił obraz Wspomożycielki Wiernych. Planowano wówczas wprowadzenie comiesięcznego nabożeństwa ku czci Madonny ks. Bosko, ale z dokumentów późniejszych wynika, że nie zdomowało się ono wówczas na trwałe w praktyce duszpasterskiej. ASIP, t. Skrzatusz, akta bez sygnatury, Pismo ks. Feliksa Cieplika SDB do ks. Inspektora Józefa Strusa SDB, Skrzatusz 4 września 1962 r.

²⁰ Tamże, S. Rokita, *Sprawozdanie z nadzwyczajnej wizytacji kanonicznej, jaką przeprowadził ks. Stanisław Rokita w Skrzatuszu w dniach 6-7 grudnia 1975 r. zgodnie z zarządzeniem ks. Generała Alojzego Ricceri*, Skrzatusz, 8 grudnia 1975 r., s. 5.

²¹ Salezjańscy Pomocnicy Kościoła – świecka gałąź Rodziny Salezjańskiej, założona w 1876 r. przez św. Jana Bosko jako Stowarzyszenie Współpracowników Salezjańskich. Ks. Bosko opracował także regulamin SWS zatwierdzony przez Stolicę Apostolską 9 V 1876 r.; od lat 70. XX w. stowarzyszenie nosiło nazwę „Salezjańskich Pomocników Kościoła”. Dzisiaj ta gałąź Rodziny Salezjańskiej funkcjonuje jako „Stowarzyszenie Salezjanów Współpracowników” i opiera się na odnowionym posoborowym Regulaminie Życia Apostolskiego ogłoszonym 24 V 1986 r. Podstawową komórką SSW jest Ośrodek Lokalny.

inicjatyw diecezjalnych, rozszerzanie i pogłębianie kultu NMP Wspomożycielki Wiernych oraz świętych patronów salezjańskich²².

W podobnym duchu odbyła się kolejna wizytacja nadzwyczajna delegata Przełożonego Generalnego Towarzystwa Salezjańskiego dla Polski ks. Augustyna Dziędziela SDB, już po utworzeniu Inspektorii pw. św. Wojciecha w Pile, która w domu zakonnym Wniebowzięcia NMP w Skrzatuszu miała miejsce w grudniu 1981 r. Jej głównym celem było wówczas pobudzenie nowej inspektorii do odnowienia życia wspólnotowego oraz posłannictwa salezjańskiego. W swoim sprawozdaniu ksiądz delegat odnotował grupę 18 osób przygotowujących się do wstąpienia w szeregi Salezjańskich Pomocników Kościoła, zalecał też dalszą pracę w duchu oratorskim i duszpasterskiej gorliwości w stylu św. Jana Bosko²³.

Wszystkie te próby ostatecznie zakończyły się sukcesem i w latach 80. XX w. zarówno nabożeństwa ku czci Wspomożycielki Wiernych, jak i założyciela Zgromadzenia Salezjańskiego zostały w Skrzatuszu wprowadzone w program propozycji duszpasterskich²⁴. Kult patronów salezjańskich przejawiał się w organizowaniu uroczystości 31 stycznia ku czci św. Jana Bosko, 24 maja ku czci NMP Wspomożenia Wiernych. Ponadto Msza św. z formularza o Wspomożycielce odprawiana była 24 dnia każdego miesiąca. Wszystkie te nabożeństwa były praktykowane także w kościołach filialnych²⁵. Z miesięcznym wspomnieniem św. Jana Bosko łączono w Skrzatuszu dzień modlitw o powołania i dzień misyjny²⁶.

Sama zaś struktura wspomnianych nabożeństw przewidywała miejsce na okolicznościowe kazania poświęcone Wspomożycielce Wiernych, św. Janowi Bosko czy też w odniesieniu do nich innym świętym Rodziny Salezjańskiej. Niestety, w spuściznach współbraci pracujących wówczas w sanktuarium Matki Bożej Bolesnej nie zachowały się żadne z takich materiałów homiletycznych²⁷. Salezianie pracujący w Skrzatuszu zgodnie jednak podkreślają, że przez długie lata w ich przygotowaniu korzystano z opracowań w formie maszynopisów powielanych²⁸, przygotowanych

²² ASIP, t. Skrzatusz, akta bez sygnatury, *Pismo ks. inspektora Stanisława Styry SDB do ks. Stefana Kiełńskiego SDB*, Łódź 20 czerwca 1978 r.

²³ Tamże, A. Dzięziel SDB, *Protokół z nadzwyczajnej wizytacji kanonicznej Domu Wniebowzięcia NMP w Skrzatuszu*, Skrzatusz 3 kwietnia 1981 r.

²⁴ W latach 1978-1981 nie funkcjonowała w parafii Nowenna do Wspomożycielki Wiernych. Pojawiła się w sprawozdaniu z 1982 r. wraz z Nowenną do Matki Bożej Skrzatuskiej; ASIP, t. Skrzatusz, akta bez sygnatury, S. Kiełński, *Niektóre dane o życiu i pracy salezjanów na placówce Skrzatusz w roku duszpasterskim 1978-1979*, Skrzatusz 8 lutego 1979 r.; tamże, ks. A. Rafałko SDB, *Wizytacja kanoniczna Wspólnoty Salezjańskiej w Skrzatuszu*, Skrzatusz 12 marca 1980 r.; tamże, ks. S. Kiełński SDB, *Dane o życiu i pracy na placówce Skrzatusz. Rok 1980-1981*, Skrzatusz 27 marca 1981 r., s. 4; tamże, ks. S. Stachów SDB, *Dane o życiu i pracy salezjanów na placówce w Skrzatuszu rok 1982/1983*.

²⁵ Tamże, S. Kiełński, *Dane o życiu i pracy na placówce Skrzatusz. Rok 1980-1981*, Skrzatusz 27 marca 1981 r., s. 4.

²⁶ Tamże, s. 4.

²⁷ Kwerendę w ich poszukiwaniu przeprowadzono w ASIP w spuściznach zmarłych współbraci. Zwrócono się także z zapytaniem o tego typu materiały archiwalne do żyjących salezjanów, którzy w latach 80. ubiegłego wieku pracowali w Skrzatuszu. W każdym przypadku kwerenda przyniosła wynik negatywny.

²⁸ Relacja ks. Kazimierza Napierały SDB, Piła 10 stycznia 2015 r.; Relacja ks. Lecha Kasperowicza SDB, Szczecin 5 stycznia 2015 r.; Relacja ks. Stanisława Stachowa SDB, Bydgoszcz 18 stycznia 2015 r.;

w salezjańskich seminariach duchownych czy też inspektoratach²⁹. W bibliotekach wspólnot zakonnych przechowywano także wydane drukiem jeszcze przed wojną publikacje poświęcone św. Janowi Bosko, przedwojenne i powojenne numery *Pokłosia Salezjańskiego*³⁰. Było to powodowane ograniczeniami cenzury. W komunistycznej rzeczywistości nie można swobodnie wydawać książek o tematyce religijnej. Salezianie tłumaczyli więc książki i źródła do historii oraz duchowości zgromadzenia, które ukazywały się na zachodzie Europy, opracowywali w maszynopisach gotowe materiały do kazań, konferencji czy też tzw. „słówek wieczornych”³¹. Niekiedy były one powielane w inspektoratach salezjańskich w Krakowie i Łodzi, gdzie znajdowały się zarejestrowane przez władze powielacze. Nakład takich opracowań był także ograniczony i w zasadzie nie przekraczał 200-300 egzemplarzy, które dostarczano do poszczególnych wspólnot i bibliotek domów formacyjnych, także współbraci, którzy zajmowali się posługą rekolekcyjną³².

Relacja ks. Stefana Kiełsińskiego SDB, Rumia 25 lutego 2015 r. (W zbiorach Jarosława Wąsowicza SDB).

²⁹ *Święty Jan Bosko do swoich synów*, cz. 1-3, mps., Łódź 1956, cz. 1 – ss. 116; cz. 2 – ss. 76; cz. 3 – ss. 144; E. Valentini, *Duchowość św. Jana Bosko*, Czerwińsk, 1957, ss. 22; *Słówka o św. Janie Bosko*, mps., Łądz 1958, ss. 29; *Książka Bosko z nami: Łaski św. J. Bosko*, mps., b/w., 1965, ss. 65; *Święty Jan Bosko: czytanki sluchowiskowe*, mps., Łądz 1958, ss. 34; A. L'Arco, *Książka Bosko żywy w żywym Kościele*, mps., brw., b/w., ss. 128; E. Pilla, *Sny świętego Jana Bosko osnute na tle jego życia*, Łódź 1966, ss. 528; K. Pyrek, *Książka Bosko z nami. Łaski św. Jana Bosko*, mps., Łódź 1964, ss. 50; *Kazania alumnów Wyższego Seminarium Duchownego Towarzystwa Salezjańskiego w Łądzie n/Wartą AD 1978/79*, red. B. Walczykiewicz SDB, mps., Łądz 1979, ss. 233. W roku 1962 referat duszpasterski prowadzący działalność przy inspektoracie Towarzystwa Salezjańskiego w Łodzi każdego miesiąca przygotował i rozprawdzał w maszynopisach powielanych materiały do „słówek wieczornych” i konferencji opracowane na podstawie monumentalnego źródła do historii salezjańskiej *Memorie Biografiche* oraz książki *Ogni giorno con Don Bosco*. Ukazywały się one pod tytułem *Na każdy dzień z księdzem Bosko*. Wszystkie wspomniane powyżej maszynopisy znajdują się w zbiorach Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego Towarzystwa Salezjańskiego w Łądzie oraz Archiwum Salezjańskiego Inspektorii Piłskiej.

³⁰ *Pokłosie Salezjańskie* – polska wersja *Bolletino Salesiano*, pisma założonego przez św. Jana Bosko w 1877 r. początkowo pod tytułem *Bibliofilo Cattolico*, a od 1879 r. jako *Bolletino Salesiano*. Jest to oficjalny organ Rodziny Salezjańskiej. W chwili obecnej ukazuje się w 55 edycjach, 29 językach i dociera do 150 krajów świata. Jego polską wersją były kolejno: *Wiadomości Salezjańskie* (1897–1915), *Pokłosie Salezjańskie* (1916–1949). Po zlikwidowaniu tego pisma jego rolę spełniała *Nostra* wydawana w Krakowie. Obecnie polską edycją *Bolletino Salesiano* jest *Magazyn Salezjański Don Bosco*. W czasopiśmie tych zamieszczano sporo artykułów związanych z historią duchowości i pedagogiką św. Jana Bosko oraz kultem Wspomożycielki Wiernych, świętych i błogosławionych Rodziny Salezjańskiej oraz kandydatów na ołtarze. Więcej zob. J. Pietrzykowski, *Salezianie w Polsce 1945-1989*, Warszawa 2009, s. 350-359; M. Wziętek, *Powstanie i ogólna charakterystyka czasopisma Pokłosie Salezjańskie w latach 1916-1949*, w: *Da Mihi Animas Caetera Tolle. Księga Pamiątkowa dedykowana Ks. Profesorowi Stanisławowi Wilkowi SDB w 70. rocznicę urodzin*, Studia i materiały źródłowe pod patronatem Archiwum Salezjańskiego Inspektorii Piłskiej, t. 4, red. J. Pietrzykowski SDB, J. Wąsowicz SDB, Piła 2014, s. 205-222.

³¹ „Słówko wieczorne” jest formą krótkiej katechezy na zakończenie dnia kierowanej do młodzieży w oratoriach i Zakładach Salezjańskich jeszcze od czasów ks. Bosko.

³² Na temat salezjańskich misjonarzy ludowych i rekolekcyjnistów zob. S. Prus, *Działalność kaznodziejsko-apostolska salezjanów w Polsce w latach 1945-1974*, w: *75 lat działalności salezjanów w Polsce. Księga Pamiątkowa*, red. R. Popowski, S. Wilk, M. Lewka, Łódź-Kraków 1974, s. 91-107; J. Pietrzykowski, *Salezianie w Polsce 1945-1989*, Warszawa 2007, s. 268-281.

Sytuacja uległa nieco poprawie w latach 80. XX w. Pierwsze zwiastuny wydawnicze w postaci opracowań biograficznych o św. Janie Bosko miały miejsce w 1977 r.³³ W 1980 r. staraniem polskich salezjanów wydrukowano w Rzymie powieść biograficzną o św. Janie Bosko autorstwa ks. Teresio Bosco SDB, która cieszyła się sporą popularnością i jej wznowienia ukazują się do dzisiaj³⁴. W tym okresie w liturgii były wykorzystane także materiały przesyłane z ośrodka misyjnego oraz przygotowane przez Koło Animacji Liturgicznej WSD TS w Łądzie, pod kierunkiem jego opiekuna ks. dra Adama Duraka SDB, które oprócz schematów nabożeństw zawierały również sugestie homiletyczne³⁵. Ksiądz Durak przygotował w tym czasie również opracowanie *Myśli św. Jana Bosko na każdy dzień roku*, wydane nakładem Inspektoratu Towarzystwa Salezjańskiego w Piłi³⁶. Podobna publikacja przygotowana przez salezjanów w Krakowie ukazała się pod koniec lat 80.³⁷ W celu usprawnienia promocji salezjańskich nabożeństw w skali kraju udało się wydać drukami specjalne modlitewniki³⁸

³³ Staraniem salezjanów ukazały się wówczas drukami dwie pozycje w języku polskim: W. Hünermann, *Apostoł młodych*, tł. ks. S. Sołtyszewski, Londyn 1977. Została ona wydana nakładem Katolickiego Ośrodka Wydawniczego „Veritas” w Londynie jako XXVIII tom Serii Niebieskiej Biblioteki Polskiej. W tym samym roku do rąk czytelników trafiła książka: A. Auffray, *Św. Jan Bosko*, Kraków 1977. Wyszła ona drukiem dzięki osobistemu zaangażowaniu ks. Augustyna Dziędziela SDB, delegata Przełożonego Generalnego Towarzystwa Salezjańskiego na Polskę. Wydanie zostało oparte na włoskiej edycji książki z 1970 roku. Tłumaczenia podjęli się księża Marian Gabryel, Wilhelm Nocoń, Franciszek Socha, Kazimierz Szczerba. Była to publikacja długo oczekiwana w Polsce, gdyż poprzednie jej wydania miały miejsce jeszcze przed wojną. Wówczas tłumaczeniem pozycji ks. Augustyna Auffraya zajęła się Anna Zahorska. Ukazała się ona w 1934 oraz 1939 r.

³⁴ T. Bosko, *Spełniony sen. Opowieść biograficzna o św. Janie Bosko*, tłum. A. Gryczyńska, Roma 1980, ss. 365.

³⁵ W. Kołyszko, *Aktualna sytuacja w salezjańskim studenta cie filozoficznym w Kutnie Woźniakowie*, w: *III Konferencja Salezjańskich Inspektorii Polskich Lutomięsk 29-31.08.1983 r. Materiały*, red. G. Jaskot, Łódź 1983, s. 34. Materiały przygotowane przez salezjańskich kleryków pod kierunkiem ks. Duraka cieszyły się sporym zainteresowaniem duszpasterzy, którzy w parafiach podczas nabożeństw ku czci Wspomożycielki Wiernych i św. Jana Bosko chętnie z nich korzystali. Do największych sukcesów Koła Animacji Liturgicznej należą także takie inicjatywy, jak troska o logistyczne zaplecze Łądzkich Sympozjów Liturgicznych, przygotowanie liturgii wielkich uroczystości poza seminarium (m.in. Salezjański Zjazd Młodzieży w Częstochowie 1985 r., Inspektoriatne Święto Wdzięczności za Kanonizację św. Jana Bosko w Skrzatuszu 1984 r., Kongres Józefologiczny w Kaliszu 1985 r.; koronacja figury Matki Boskiej Bolesnej w Skrzatuszu 1988 r.), także przygotowanie i wydanie drukami tekstów nowenn do Matki Bożej Bolesnej w Skrzatuszu i Matki Bożej Pocieszenia w Kawnicach. Por. J. Kobiałka, *Koło Animacji Liturgicznej (KALL)*, w: *50 lat Wyższego Seminarium Duchownego Towarzystwa Salezjańskiego w Łądzie nad Wartą (1952-2002)*, red. ks. M.T. Chmielewski, Łąd 2002, s. 207-208; *Posiedzenie Komisji ds. Kultu Wspomożycielki i Świętych Salezjańskich – Skrzatusz 22.02.1984 r.*, „Kronika Inspektorii Świętego Wojciecha” (1985), nr 2, s. 15; B. Wisiński, *Koło Animacji Liturgicznej KALL. Sprawozdanie za rok 1984*, „Kronika Inspektorii Świętego Wojciecha” (1985), nr 1, s. 30-31; *Sanktuarium Maryjne w Kawnicach*, Piła 1982, ss. 12; *Nowenna do Matki Boskiej Skrzatuskiej*, Piła 1985, ss. 8.

³⁶ *Myśli św. Jana Bosko na każdy dzień roku*, tłum. A. Durak SDB, Piła 1984, ss. 32.

³⁷ G.A. Chiavarino, *Radosny Święty: zbiór faktów, wydarzeń i wypowiedzi z życia św. Jana Bosko*, red. M. Dziubiński SDB, Kraków 1987, ss. 191.

³⁸ S. Prus, *Nowenny, modlitwy i pieśni do Najświętszej Maryi Panny Wspomożenia Wiernych i Świętych Salezjańskich*, Łódź 1982; Tenże, *Wspólnota Salezjańska na modlitwie*, Łódź 1985 [Nowenna i modlitwy do NMP Wspomożycielki Wiernych, s. 281-330; Nowenna i modlitwy do św. Jana Bosko, s. 337-350].

oraz zbiór kazań poświęconych św. Janowi Bosko, który ukazał się pod tytułem *Ojciec i Nauczyciel*³⁹.

Odpusty diecezjalne

Wspomniano już powyżej, iż wraz z ustanowieniem Skrzatusza centralnym sanktuarium diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej wzrosła ranga wrześniowego odpustu, na który przybywało odtąd do sanktuarium Matki Bożej Bolesnej coraz więcej pielgrzymów. Szczególnego znaczenia w związku z tym nabrało także przepowiadanie słowa Bożego, które na centralnej Eucharystii zarezerwowane zostało dla gospodarzy uroczystości – pasterzy Kościoła diecezjalnego lub zaproszonych przez nich biskupów. Zazwyczaj były one poświęcone czytaniom liturgicznym, odnosiły się do wyzwań stojących przed Kościołem lokalnym oraz głównych linii problemowych przewidzianych w nauczaniu na dany rok w programie duszpasterskim Episkopatu Polski⁴⁰. Ze zrozumiałych więc względów nie znajdzie się w nich wielu odniesień do św. Jana Bosko czy też Maryi Wspomożycielki Wiernych. Zawsze jednak na uroczystościach odpustowych pojawiały się akcenty salezjańskie, jak chociażby pieśni maryjne, nocne czuwania i poranne msze przeznaczone dla młodzieży. W latach tych utarł się zwyczaj witania biskupa relikwiarzem św. Jana Bosko. Każdorazowo w uroczystościach brali udział wyżsi przełożeni inspektorialni⁴¹.

Uroczystości inspektorialne jubileuszu 50. rocznicy kanonizacji św. Jana Bosko

W omawianej dekadzie św. Janowi Bosko i Wspomożycielce Wiernych wiele miejsca przy okazji przepowiadania słowa Bożego w sanktuarium skrzatuskim poświęcono z okazji roku jubileuszu 50. rocznicy kanonizacji tego wielkiego wychowawcy młodzieży⁴². W całej Polsce był to czas szczególnej mobilizacji mającej na celu przypomnienie postaci założyciela Rodziny Salezjańskiej oraz jego duchowości i dokonań pedagogicznych. Dla inspektorii pilskiej centralne uroczystości jubileuszowe zostały zaplanowane w Skrzatuszu. Odbyły się one w dniach 9-10 czerwca 1984 r. Program zakładał całonocne czuwanie młodzieży oazowej pod przewodnictwem moderatora

³⁹ *Ojciec i nauczyciel. Kazania o św. Janie Bosko*, zebrał i do druku przygotował ks. W. Kołyszko, Warszawa 1988; Kazania o św. Janie Bosko pogrupowano według następujących działów: Człowiek (s. 3-51), Wychowawca (s. 53-102), Założyciel (s. 103-248), Święty (s. 149-305).

⁴⁰ W diecezji koszalińsko-kołobrzeskiej programy takie przygotowywane były przez dyrektorów Wydziału Duszpasterskiego kurii po konsultacjach z biskupami diecezji. Zawierały one ogólne założenia dotyczące posługi sakramentalnej i kaznodziejstwa, adaptację na potrzeby lokalnego Kościoła duszpasterskich programów ogólnopolskich, także pomoce duszpasterskie do organizacji ważnych wydarzeń kościelnych. W przypadku sanktuarium w Skrzatuszu zostały opracowane materiały związane z koronacją cudownej figury czy też pielgrzymek diecezjalnych do tegoż miejsca kultu Matki Bożej Bolesnej. Por. K. Zadarko, *Wydział Duszpasterski Kurii Biskupiej Koszalińsko-Kołobrzeskiej – narzędzie działania biskupa diecezjalnego*, w: *40-lecie Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej 1972-2012*, red. T. Ceynowy, Koszalin 2012, s. 18-19.

⁴¹ ASIP, t. Skrzatusz, akta bez sygnatury, *Program odpustu diecezjalnego Matki Boskiej Bolesnej*, Skrzatusz 20 września 1981 r., s. 1-3.

⁴² Święty Jan Bosko został kanonizowany 1 kwietnia 1934 r. przez papieża Piusa XI.

inspektorialnego Ruchu Światło-Życie ks. Kazimierza Lewandowskiego SDB. Zakończyło się ono niedzielną Eucharystią o godz. 9.00⁴³.

Główne uroczystości odbyły się 10 czerwca w uroczystość Zesłania Ducha Świętego o godz. 11.00. Ordynariusza diecezji oraz wszystkich gości powitał inspektor ks. Henryk Jacenciuk SDB, który w swoim słowie przedstawił w zwięzły sposób najważniejsze wydarzenia z życia św. Jana Bosko, kładąc szczególny nacisk na jego posługę ubogiej młodzieży, która dokonywała się nie tylko poprzez otwieranie oratoriów, szkół i warsztatów pracy, ale także poprzez założenie Zgromadzenia Salezjańskiego, Córek Maryi Wspomożycielki oraz Związku Pomocników Salezjańskich dla osób świeckich. Przełożony pilskich salezjanów przedstawił ks. Bosko jako oddanego sługę Ojca św. i pasterzy Kościoła, zatroskanego również o tereny misyjne, gdzie za życia posyłał swoich duchowych synów. Następnie ks. inspektor zarysował historię rozwoju dzieł salezjańskich w Polsce⁴⁴. Swoje wystąpienie zakończył słowami: „Dzisiaj – wspominamy 50-lecie wyniesienia do chwały ołtarzy naszego Założyciela, Ojca i Nauczyciela Świętego Jana Bosko. Czynimy to w Sanktuarium Maryjnym, pod opieką Tej, która przez współuczestnictwo w dziele Odkupienia stała się Matką Kościoła, Matką i Wspomożycielką każdego z ludzi. Chwalimy uroczystym *Te Deum* Boga za cud świętości i łaskę wybrania, jakim obdarzył św. Jana Bosko. Czynimy to – wspólnie – pod przewodnictwem Ojca Diecezji, Arcypasterza Kościoła Koszalińsko-Kołoברzeskiego. Czynią to wszyscy salezjanie zorganizowani w prowincji zakonnej pod patronatem św. Wojciecha, naszego patrona narodowego, patrona tutejszej diecezji i patrona naszej salezjańskiej prowincji zakonnej”⁴⁵.

Mszę św. sprawował biskup ordynariusz Ignacy Jeż, który poświęcił św. Janowi Bosko swoje kazanie⁴⁶. Podczas liturgii połączone chóry różnych placówek salezjańskich⁴⁷ wykonywały pieśni znanych kompozytorów, m.in. ks. Idziego Mańskiego SDB, ks. Antoniego Chlondowskiego SDB, poświęcone NMP Wspomożycielce Wiernych

⁴³ ASIP, t. Skrzatusz, akta bez sygnatury, H. Zieniewicz, *Inspektorialna Uroczystość Wdzięczności Inspektorii św. Wojciecha z okazji 50-lecia Kanonizacji św. Jana Bosko*, Skrzatusz 9-10 czerwca 1984 r., mps., s. 1.

⁴⁴ Tamże, *Słowa powitania wygłoszone przez ks. Inspektora Henryka Jacenciuka na początku uroczystości jubileuszu 50-lecia kanonizacji św. Jana Bosko*, Skrzatusz 10 czerwca 1984 r., mps., s. 1-5.

⁴⁵ Tamże, s. 6.

⁴⁶ Niestety, nie znalazło się ono w zbiorach ASIP, nie zostało też opublikowane na łamach „Koszalińsko-Kołoברzeskich Wiadomości Diecezjalnych”.

⁴⁷ W uroczystościach wzięły udział następujące chóry ze swoimi dyrygentami: Łąd 30 osób (ks. Maciej Szczepankiewicz SDB), Szczecin Gumieńce 30 osób (ks. Jerzy Łaszewski SDB), Szczecin Wielgowo 40 osób (ks. Jacek Kochański SDB), Skrzatusz 30 osób (ks. Henryk Zieniewicz SDB), Rumia NMP Wspomożycielki Wiernych 40 osób (ks. prof. Stanisław Ormiński SDB), Rumia św. Krzyż 45 osób (ks. Andrzej Słowik SDB), Biała 30 osób (ks. Antoni Walder SDB), Słupsk 40 osób (ks. Stanisław Jankowiak SDB), Piła 40 osób (ks. wikariusz inspektora Stanisław Skopiak SDB). Próba generalna połączonych chórów odbyła się w dzień uroczystości o godz. 9.00. Dyrygował ks. Stanisław Skopiak SDB. Teksty i nuty przygotował ks. prof. Ormiński. Dla uczestników staraniem inspektoratu przygotowano okolicznościowa broszurę z pieśniami przewidzianymi na eucharystię. ASIP, t. Skrzatusz, akta bez sygnatury, *Inspektorialne spotkania robocze Komitetu Organizacyjnego Uroczystości Dnia Księdza Bosko w Skrzatuszu 10 czerwca 1984 r.*, Piła 12 kwietnia 1984 r.

i św. Janowi Bosko. Eucharystię uświetniły także orkiestry dęte z seminariów salezjańskich w Łądzie i Kutnie Woźniakowie⁴⁸.

Natomiast po Eucharystii odbyła się salezjańska akademie przybliżająca duchowe dziedzictwo św. Jana Bosko oraz postacie wybitnych polskich członków Rodziny Salezjańskiej. Została ona przygotowana wspólnie przez WSD TS w Łądzie i młodzież oazową pod kierunkiem ks. Henryka Skorowskiego SDB. Całość narracji akademii była przeplatana śpiewami połączonych chórów salezjańskich⁴⁹. Na zakończenie okolicznościowe słowo wygłosił inspektor ks. Henryk Jacenciuk SDB⁵⁰.

Koronacja figury Matki Bożej Skrzatuskiej

Okazją do szerzenia kultu św. Jana Bosko i Wspomożycielki Wiernych stały się także przygotowania do koronacji figury Matki Bożej Bolesnej, która odbyła się 18 września 1988 r. i stała się nie tylko najważniejszym wydarzeniem dla sanktuarium w Skrzatuszu w omawianej dekadzie, ale w całej jego historii.

W diecezji poszczególne parafie przygotowywały się do koronacji poprzez misje święte, rekolekcje adwentowe i wielkopostne, które w większości przypadków wygłosił wytrawny kaznodzieja i misjonarz ludowy ks. Witold Konieczny SDB⁵¹. Poza tym wszystkie parafie diecezji w wyznaczonym przez ordynariusza terminie pielgrzymowały do Skrzatusza od 7 marca do 18 czerwca 1988 r. W sumie szacowano te pielgrzymki na 7 tys. pątników. Ponadto przygotowano materiały homiletyczno-liturgiczne. Sama zaś parafia przeżyła misje święte, które prowadzili wytrawni salezjańscy kaznodzieje z warszawskiej Inspektorii pw. św. Stanisława Kostki: ks. Jerzy Gasik SDB, ks. Bernard Kaliński SDB, ks. Henryk Kulaszewicz SDB⁵².

Wspomniane materiały homiletyczno-liturgiczne były powielane przez Inspektorat Towarzystwa Salezjańskiego w Pile i od września 1987 r. do maja 1988 r. rozsyłane do parafii diecezji koszalińsko-kołobrzesckiej oraz wszystkich parafii animowanych przez salezjanów z inspektorii pilskiej⁵³. Na każdy miesiąc przyjęto podobny schemat

⁴⁸ Tamże, H. Zieniewicz, *Inspektorialna Uroczystość Wdzięczności Inspektorii św. Wojciecha z okazji 50-lecia Kanonizacji św. Jana Bosko*, Skrzatusz 9-10 czerwca 1984 r.

⁴⁹ Tamże, *Wielki Apel Rodziny Salezjańskiej z okazji 50-lecia kanonizacji Księdza Bosko*, Skrzatusz w uroczystość Zesłania Ducha Świętego 10 czerwca 1984 r., s. 1-7.

⁵⁰ Tamże, *Inspektorialna uroczystość dnia Księdza Bosko – Skrzatusz 10 czerwca 1984 r. Program*, Piła 12 kwietnia 1984 r.

⁵¹ Ksiądz Witold Konieczny SDB przeprowadził misje lub rekolekcje łącznie w 17 parafiach diecezji koszalińsko – kołobrzesckiej, na łączną liczbę 36 parafii, które skorzystały w ramach przygotowania do koronacji z posługi kaznodziejskiej salezjanów. Szczegółowy harmonogram misji i rekolekcji parafialnych został opublikowany w opracowaniu: T. Ceynowa, *Koronacja figury Matki Boskiej Skrzatuskiej...*, s. 99-101. W spuściznie archiwalnej ks. Koniecznego zachował się liczne materiały kaznodziejskie, które domagają się opracowania w ramach pracy dyplomowej. Por. K. Kolasa, J. Wąsowicz, *Dokumentacja audiowizualna (fotografie, filmy, nagrania) w obrębie spuścizny ks. Witolda Koniecznego SDB przechowywanej w zasobie Archiwum Salezjańskiego Inspektorii Pilskiej – problemy opracowania*, „Archiwista Polski” (2011), nr 3, s. 29-43.

⁵² ASIP, t. Skrzatusz, akta bez sygnatury, *Sprawozdanie ks. Leszka Kasperowicza z przygotowania sanktuarium i parafii w Skrzatuszu do koronacji cudownej figury Matki Bożej Skrzatuskiej*.

⁵³ T. Ceynowa, *Koronacja figury Matki Boskiej Skrzatuskiej...*, s. 101.

opracowania. Na pierwszym miejscu znajdowały się sugestie homiletyczne, dalej propozycja modlitwy wiernych i materiały akademijne.

W opracowaniu na wrzesień 1987 r. przywołana została uroczystość konsekracji biskupiej Augusta Hlonda i list, jaki z tej okazji skierował on do swojej matki. Następnie odniesiono się do proroczych słów kard. Hlonda, które wypowiedział na łożu śmierci o mającym nadejść w Polsce zwycięstwie Maryi. Powszechnie uważa się, iż wypełniło się ono poprzez wybór Jana Pawła II na Stolicę Apostolską⁵⁴. W materiale homiletycznym zarysowano także maryjną duchowość kard. Stefana Wyszyńskiego. Konkluzją tych pierwszych materiałów homiletycznych była zachęta do duchowego włączenia się w przygotowanie do koronacji Matki Bożej Skrzatuskiej wszystkich wiernych, aby w tym uroczystym dniu złożyć jej „dar czystego serca, uporządkowanie spraw małżeńskich i rodzinnych, zerwanie z grzechem, powrót do życia łaski i rozpoczęcie nowej karty w naszym życiu codziennym”⁵⁵.

W październiku 1987 r. główną osnową materiałów homiletycznych była tematyka modlitwy różańcowej i zachęta do indywidualnego pielęgnowania tego nabożeństwa, aby „odnosić zwycięstwo nad samym sobą i nad złem, które jawi się na naszej drodze”. W materiałach, zachęcając do takiej postawy, przywołano wielkich czcicieli Maryi i nabożeństwa różańcowego ku jej czci: św. Jana Marii Vianeya, króla Jana III Sobieskiego, fragmenty nauczania papieża Jana Pawła II wygłoszonego na Westerplatte w czerwcu 1987 r. podczas spotkania z młodzieżą w ramach III pielgrzymki do Ojczyzny. W opracowaniu znalazło się także miejsce na wspomnienie św. Jana Bosko i jego duchowego doświadczenia zawierzenia Maryi. W tym kontekście przypomniana została jedna z wizji księdza Bosko, w której spotkał swojego wychowanka Dominika Savio, w kilkanaście lat po śmierci chłopca. W dialogu, który się między nimi nawiązał, kapłan spytał młodzieńca, co sprawiło mu największą pociechę w godzinie śmierci. Dominik Savio miał odpowiedzieć: „Tym, co przyniosło najwięcej otuchy i radości w chwili śmierci, była obecność mojej i najmilszej Matki Zbawiciela. I to powiedz twoim synom. Niech nie przestają modlić się do Niej, dopóki życia im starczy”⁵⁶. Przywołana historia miała się stać zachętą dla słuchaczy, by miesiąc maryjny przeżyć „na kolanach z różańcem w ręku”⁵⁷.

Tematyka rozważań na listopad została poświęcona w całości Miłosierdziu Bożemu. Odwołano się, w tym przypadku, do nauczania Pawła VI i Jana Pawła II, przywołano Matkę Bożą Miłosierdzia z Wilna, świadectwo wielogodzinnych kolejek do konfesjonau przed uroczystościami odpustowymi w Skrzatuszu w 1987 r. Nie odniesiono

⁵⁴ Na ten temat zob. S. Zimniak, *Percepcja zwycięskiej wizji maryjnej kard. Augusta Hlonda w posłudze pasterskiej prymasa Stefana Wyszyńskiego i błogosławionego Jana Pawła II*, „Roczniki Teologii Moralnej” (2011), nr 3(58), s. 113-129.

⁵⁵ ASIP, t. Skrzatusz, akta bez sygnatury, *Materiały homiletyczne przed Koronacją Matki Bożej w Skrzatuszu – wrzesień 1987 r.*, mps., s. 1-5.

⁵⁶ Więcej na temat tej wizji ks. Bosko zob. *Sny-wizje świętego Jana Bosko apostoła młodzieży*, opr. J. Bacchiarello SDB, tłum. J. Barganowski SDB, Warszawa 1989, s. 66-67.

⁵⁷ ASIP, t. Skrzatusz, akta bez sygnatury, *Materiały homiletyczne przed Koronacją Matki Bożej w Skrzatuszu – październik 1987 r.*, mps., s. 1-4.

się tym razem do św. Jana Bosko⁵⁸. W grudniu natomiast w punkcie centralnym zaproponowanych rozważań znalazło się Niepokalane Poczęcie Najświętszej Maryi Panny. W tym kontekście pojawiła się sprawa początków oratorium ks. Bosko dla młodych ludzi, który sam święty wiązał z datą 8 grudnia 1841 r., a więc z liturgicznym wspomnieniem Niepokalanej⁵⁹. Ponadto przywołana została jedna z ostatnich Mszy św. odprawionych przez ks. Bosko w Rzymie, tuż po wybudowaniu przez niego Bazyliki Najświętszego Serca Pana Jezusa. Święty bardzo wzruszał się podczas Eucharystii, gdyż zrozumiał proroczy sen z dziewiątego roku życia, w którym Maryja pokazała mu przyszłe pole jego pracy. Miał po zakończonej Eucharystii stwierdzić, że wszystko, czego dokonał, było dziełem Maryi⁶⁰. W nawiązaniu do tej historii w proponowanym materiale homiletycznym znajdujemy następującą zachętę: „Widzimy więc, jak wiele może człowiek dokonać przez Maryję i z Maryją. Jeżeli tylko jej zaufa i bezgranicznie zawierzy. Patrząc w tym miesiącu na Maryję jako Niepokalanie Poczętą, która nie ma w sobie grzechu, chciejmy Ją naśladować poprzez życie czyste, święte i bez grzechu. Będzie to nasze duchowe przygotowanie do koronacji jej cudownej figury w Skrzatuszu. Będzie to najpiękniejsze wotum, jakie może człowiek złożyć swojej Matce, Niepokalanej Wspomożycielce. Walka z grzechem w sobie samym i wokół siebie”⁶¹.

W kalendarzu liturgicznym na 31 stycznia przypada liturgiczne wspomnienie św. Jana Bosko. Wydawać by się mogło, że z tej okazji tematyka związana z duchowym doświadczeniem założyciela salezjanów i jego pobożnością maryjną zdominują materiały homiletyczne przygotowywane w ramach koronacji figury Matki Bożej Bolesnej. Skoncentrowano się jednak w nich głównie na przesłaniu, ile może dokonać dobra matka w życiu swoich dzieci. Jako kaznodziejski przykład użyto w tym przypadku dwóch historii – św. Moniki, która wytrwale modliła się o nawrócenie swojego syna Augustyna, który później został wielkim świętym, doktorem Kościoła, oraz matki, która w wychowała syna w miłości do Eucharystii, co zaowocowało później jego powołaniem⁶².

W lutym całość materiałów homiletycznych skupiła się na przywołaniu snu św. Jana Bosko z 30 maja 1862 r., który jest nazywany *Snem o dwóch kolumnach*. Przedstawia on wizję bitwy morskiej pomiędzy flotą papieską a armadą wrogów Kościoła. Zwycięstwo chrześcijańskim wojskom przyniosły dwie kolumny wyrosłe na wodach oceanu. Jedna przedstawiała figurę Niepokalanej z napisem *Auxilium Christianorum* (Wspomożycielka Wiernych), druga wyższa i większa na swoim zwieńczeniu przedstawiała monstrancję z Najświętszym Sakramentem i napis *Salus Credentium* (Zbawienie wierzących). Te dwie kolumny obróciły na korzyść floty papieskiej losy decydujących starć na morzu. Sam Ojciec św. podczas jednego z nich został ranny

⁵⁸ Tamże, *Materiały homiletyczne przed Koronacją Matki Bożej w Skrzatuszu – listopad 1987 r.*, mps., s. 1-3.

⁵⁹ J. Bosko, *Wspomnienia oratorium św. Franciszka Salezego 1815-1855*, wprowadzenie i uwagi historyczne: A. Guraudo, Warszawa 2015, s. 135-138.

⁶⁰ A. Auffray, *św. Jana Bosko...*, s. 226.

⁶¹ ASIP, t. Skrzatusz, akta bez sygnatury, *Materiały homiletyczne przed Koronacją Matki Bożej w Skrzatuszu – grudzień 1987 r.*, mps., s. 1-2.

⁶² Tamże, *Materiały homiletyczne przed Koronacją Matki Bożej w Skrzatuszu – styczeń 1988 r.*, mps., s. 1-3.

i wskutek dokonanych obrażeń zmarł. Jego miejsce zajął nowy papież, który zaciemniał swój statek między dwiema kolumnami. Flota nieprzyjaciół uciekła wówczas z bitwy w popłochu. Na morzu zapanował pokój. Sen księdza Bosko przewidywał wielkie prześladowanie chrześcijan, których przez zagładę mogą uratować jedynie nabożeństwo do Najświętszej Maryi Panny oraz gorliwa pobożność eucharystyczna⁶³. Konkluzją materiałów homiletycznych stało się zdanie: „Należy dołożyć maksymalnych wysiłków, by te dwie praktyki realizować wszędzie i w życiu wszystkich”⁶⁴.

Marzec w prezentowanych materiałach homiletycznych był w całości poświęcony tematowi pokuty w kontekście czasu Wielkiego Postu i nie nawiązano w nich do św. Jana Bosko⁶⁵. W kwietniu natomiast materiały w całości zostały poświęcone historii budowy Bazyliki ku czci Wspomożycielki Wiernych w Turynie na Valdocco. Została ona zrealizowana pomimo wielu trudności, zwłaszcza natury finansowej. Konsekracja tego monumentalnego kościoła odbyła się 1868 r. Świątynia stanowi do dziś centralne miejsce salezjańskiego kultu maryjnego i największe na świecie sanktuarium ku czci *Auxilium Christianorum*⁶⁶. Historia budowy bazyliki Wspomożycielki Wiernych w Turynie znalazła się także w materiałach homiletycznych przeznaczonych na maj. W tym przypadku korzystano z innego źródła omawiającego to jedno z najważniejszych przedsięwzięć w życiu św. Jana Bosko⁶⁷.

Widać więc, że w ramach przygotowania diecezji do koronacji cudownej figury Matki Bożej w Skrzatuszu obficie korzystano w materiałach homiletycznych z duchowych doświadczeń św. Jana Bosko i jego pobożności maryjnej. W samych uroczystościach koronacyjnych także nie obyło się bez salezjańskich akcentów. Delegatem Księdza Generała na uroczystości koronacyjne był ks. Giovanni Sangalli, rektor bazyliki NMP Wspomożycielki Wiernych w Turynie. Program dwudniowych uroczystości przewidywał wiele momentów modlitewnych dla młodzieży oazowej, Mszę św. dla Rodziny Salezjańskiej, same zaś korony w uroczystej procesji nieśli przedstawiciele młodzieży, okolicznościową deklamację przygotowali ministranci reprezentujący całą

⁶³ Więcej na temat snu zob. *Sny-wizje świętego Jana Bosko...*, s. 205-209; R. Ukleja, *Triumf Kościoła według wizji św. Jana Bosko*, Wrocław 1998, ss. 135.

⁶⁴ ASIP, t. Skrzatusz, akta bez sygnatury, *Materiały homiletyczne przed Koronacją Matki Bożej w Skrzatuszu – luty 1988 r.*, mps., s. 1-6.

⁶⁵ Tamże, *Materiały homiletyczne przed Koronacją Matki Bożej w Skrzatuszu – marzec 1988 r.*, mps., s. 1-4.

⁶⁶ Tamże, *Materiały homiletyczne przed Koronacją Matki Bożej w Skrzatuszu – kwiecień 1988 r.*, mps., s. 1-5. Więcej na temat turyńskiego sanktuarium i cudownego obrazu Wspomożycielki Wiernych, rozwoju jej kultu w duchowości św. Jana Bosko zob. S. Buksa FMA, *Rola Maryi Wspomożycielki Wiernych w życiu duchowym i apostołskim św. Jana Bosko*, w: *Auxilium Christianorum. Teologiczno – historyczne studia i materiały z ogólnopolskich kongresów ku czci Wspomożycielki Wiernych w Rumi w latach 2000-2012*, red. J. Wąsowicz, J. Zdolski, Rumia 2013, s. 87-102; P. Farioli, *Madonna Księdza Bosko. Obraz Maryi Wspomożycielki z Bazyliki Turyńskiej. Historia – sztuka – duchowość*, Warszawa 2011; M. Wirth, *Ksiądz Bosko i Rodzina Salezjańska dzieje i nowe wyzwania (1815-2000)*, Kraków 2009, s. 140-142.

⁶⁷ ASIP, t. Skrzatusz, akta bez sygnatury, *Materiały homiletyczne przed Koronacją Matki Bożej w Skrzatuszu – maj 1988 r.*, mps., s. 1-4. W kwietniu materiały zostały opracowane na podstawie pozycji: W. Hünermann, *Apostoł młodych...*, s. 194-204. Natomiast w maju na podstawie bardzo popularnej w kręgach salezjańskich pozycji: A. Auffray, *Św. Jan Bosko...*, s. 113-121.

diecezję⁶⁸. Ksiądz delegat z okazji koronacji przekazał w darze dla sanktuarium ornat z wizerunkiem św. Jana Bosko i Wspomożycielki⁶⁹.

Zakończenie

W latach 80. XX w. sanktuarium maryjne w Skrzatuszu przeżywało prężny rozwój odznaczający się zwiększającym się z roku na rok ruchem pielgrzymkowym, któremu to zjawisku sprzyjały celebracje wielu znaczących uroczystości, w tym najważniejszej w tym gronie – koronacji cudownej figury Matki Bożej Bolesnej. Zgodnie z duchem Soboru Watykańskiego II, wytycznymi władz diecezjalnych oraz Zgromadzenia Salezjańskiego duszpasterze sanktuarium starali się sprostać wyzwaniom podniesienia jakości duchowej opieki nad wiernymi przybywającymi do Skrzatusza, co dokonywało się przede wszystkim przez przepowiadanie słowa Bożego. Często odwoływano się w nim zgodnie z salezjańskim charyzmatem do duchowego dziedzictwa św. Jana Bosko i wielkiej czci, jaką otaczał on nabożeństwo do Wspomożycielki Wiernych. Wydaje się, że te praktyki przyniosły wiele dobrych owoców, o czym świadczą chociażby świadectwa spisane przez pątników w kronikach i częściowo publikowane w kwartalniku *Oto Matka Twoja*, który był wydawany w sanktuarium w latach 1989-1994⁷⁰.

Bibliografia

- Archiwum Salezjańskie Inspektorii Pilskiej, t. Skrzatusz, akta bez sygn.
- Auffray A., *Św. Jan Bosko*, Kraków 1977, ss. 248.
- Bereszyński G., *Misje Parafialne – obecny stan i wskazania na przyszłość*, w: *Confitemini Domino, Quoniam Bonus. Księga Pamiątkowa dedykowana śp. Księdzu Adamowi Durakowi SDB (1949-2005)*, red. J. Nowak, Warszawa 2007, s. 483-490.
- Bosko J., *Wspomnienia oratorium św. Franciszka Salezego 1815-1855*, wprowadzenie i uwagi historyczne A. Guraudo, Warszawa 2015, ss. 260.
- Bosko T., *Spełniony sen. Opowieść biograficzna o św. Janie Bosko*, tłum. A. Gryczyńska, Roma 1980, ss. 365.
- Buksa S., *Rola Maryi Wspomożycielki Wiernych w życiu duchowym i apostołskim św. Jana Bosko*, w: *Auxilium Christianorum. Teologiczno-historyczne studia i materiały z ogólnopolskich kongresów ku czci Wspomożycielki Wiernych w Rumi w latach 2000-2012*, red. J. Wąsowicz, J. Zdolski, Rumia 2013, s. 87-102.
- Ceynowa T., *Kalendarium ważniejszych wydarzeń z dziejów Skrzatusza*, „Rocznik Skrzatuski” (2013), t. 1, s. 137-143.
- Ceynowa T., *Koronacja figury Matki Boskiej Skrzatuskiej*, „Rocznik Skrzatuski” (2013), t. 1, s. 91-106.
- Chiavarino G. A., *Radosny Święty: zbiór faktów, wydarzeń i wypowiedzi z życia św. Jana Bosko*, red. M. Dziubiński SDB, Kraków 1987, ss. 191.

⁶⁸ ASIP, t. Skrzatusz, akta bez sygnatury, Szczegółowy program uroczystości koronacyjnej figury Matki Bożej Bolesnej w Skrzatuszu 17-18 września 1988 r., s. 1-4,

⁶⁹ Tamże, Koronacja figury M.B. Bolesnej w Skrzatuszu 18 września 1988 r.

⁷⁰ Więcej na ten temat zobacz: J. Wąsowicz SDB, *Salezjańskie wydawnictwa promujące sanktuarium Matki Bożej Bolesnej w Skrzatuszu*, w bieżącym numerze „Rocznika Skrzatuskiego”.

- De Mattei R., *Sobór Watykański II. Historia dotąd nieopowiedziana*, tł. S. Orzeszko IBP, Ząbki 2012.
- Drobot P., *Nowa ewangelizacja a przekaz wiary chrześcijańskiej*, „Homo Dei” (2012), nr 4, s. 34-53.
- Dyrektorium Prowincji św. Wojciecha*, Piła 1987.
- Farioli P., *Madonna Księdza Bosko. Obraz Maryi Wspomożycielki z Bazyliki Turyńskiej. Historia –artyzm-duchowość*, Warszawa 2011, ss. 163.
- Glemp J., *Przepowiadanie Słowa Bożego w Polsce po Vaticanum II: między kazaniem a homilią*, Wykład z okazji otrzymania doktoratu honoris causa Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego podczas inauguracji roku akademickiego 2001/2002 Warszawa, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, aula im. Jana Pawła II 8 października 2001 r., <http://www.spp.episkopat.pl/kazania/011008.htm>.
- Hünemann W., *Apostoł młodych*, tł. ks. S. Sołtyśzewski, Londyn 1977, ss. 254.
- Jabłoński Z. S., *Recepcja nauki mariologicznej Soboru Watykańskiego II w polskich sanktuariach*, „Salvatoris Mater”, 16(2014), nr 1-4, s. 211-265.
- Jacenciuk H., *Dzieło ks. Bosko trwa*, w: *20 lat Nowicjatu Towarzystwa Salezjańskiego w Swobnicy 1983-2003*, red. B. Leciej SDB, Piła 2003, s. 7-19.
- Kazania alumnów Wyższego Seminarium Duchownego Towarzystwa Salezjańskiego w Łądzian/Wartą AD 1978/79*, red. B. Walczykiewicz SDB, mps., Łądz 1979, ss. 233.
- Kobiałka J., *Koło Animacji Liturgicznej (KALL)*, w: *50 lat Wyższego Seminarium Duchownego Towarzystwa Salezjańskiego w Łądzian nad Wartą (1952-2002)*, red. ks. M.T. Chmielewski, Łądz 2002, s. 207-208.
- Kodeks Prawa Kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań 1984.
- Kolasa K., Wąsowicz J., *Dokumentacja audiowizualna (fotografie, filmy, nagrania) w obrębie spuścizny ks. Witolda Koniecznego SDB przechowywanej w zasobie Archiwum Salezjańskiego Inspektorii Pilskiej – problemy opracowania*, „Archiwista Polski” (2011), nr 3, s. 29-43.
- Kołyśzko W., *Aktualna sytuacja w salezjańskim studenta cie filozoficznym w Kutnie Woźniakowie*, w: *III Konferencja Salezjańskich Inspektorii Polskich Lutomiernsk 29-31.08.1983 r. Materiały*, red. G. Jaskot, Łądz 1983.
- Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii. Zasady i wskazania*, Poznań 2003.
- Ksiądz Bosko z nami: Łaski św. J. Bosko*, mps., bmw., 1965, ss. 65.
- L’Arco A., *Ksiądz Bosko żywy w żywym Kościele*, mps., brw., bmw., ss. 128.
- Łachut W., *Aktualne wyzwania i kierunki w posłudze słowa wśród młodzieży*, w: *Łądzkie Sympozja Liturgiczne II. Rys historyczny i materiały z Sympozjów Liturgicznych organizowanych w Wyższym Seminarium Duchownym Towarzystwa Salezjańskiego w Łądzian n. Wartą w latach 1995-1999*, red. A. Durak, Kraków 2000, s. 241-264.
- Myśli św. Jana Bosko na każdy dzień roku*, tłum. A. Durak SDB, Piła 1984, ss. 32.
- Nowenna do Matki Boskiej Skrzatuskiej*, Piła 1985, ss. 8.
- Ojciec i nauczyciel. Kazania o św. Janie Bosko*, zebrał i do druku przygotował ks. W. Kołyśzko, Warszawa 1988, ss. 308.
- Parzyszek C., *Cele Nowej Ewangelizacji*, „Warszawskie Studia Pastoralne” (2011), nr 14, s. 40-56.
- Pietrzykowski J., *Salezjanie w Polsce 1945-1989*, Warszawa 2007, ss. 557.
- Pilla E., *Sny świętego Jana Bosko osnute na tle jego życia*, Łądz 1966, ss. 528.

- Polek P., *Specyfika jasnogórskiej postugi słowa*, w: *Lądzkie Sympozja Liturgiczne II. Rys historyczny i materiały z Sympozjów Liturgicznych organizowanych w Wyższym Seminarium Duchownym Towarzystwa Salezjańskiego w Łądzie n. Wartą w latach 1995-1999*, red. A. Durak, Kraków 2000, s. 265-279.
- Posiedzenie Komisji ds. Kultu Wspomożycielki i Świętych Salezjańskich – Skrzatusz 22.02.1984 r.*, „Kronika Inspektorii Świętego Wojciecha” (1985), nr 2, s. 15.
- Pruś S., *Nowenny, modlitwy i pieśni do Najświętszej Maryi Panny Wspomożenia Wiernych i Świętych Salezjańskich*, Łódź 1982, ss. 134.
- Pruś S., *Wspólnota Salezjańska na modlitwie*, Łódź 1985, ss. 487.
- Pruś S., *Działalność kaznodziejsko-apostolska salezjanów w Polsce w latach 1945-1974, w: 75 lat działalności salezjanów w Polsce. Księga Pamiątkowa*, red. R. Popowski, S. Wilk, M. Lewka, Łódź-Kraków 1974, s. 91-107.
- Pyrek K., *Ksiądz Bosko z nami. Łaski św. Jana Bosko*, mps., Łódź 1964, ss. 50.
- Relacje (w zbiorach ks. Jarosława Wąsowicza SDB), Relacja ks. Kazimierza Napierały SDB, Piła 10 stycznia 2015 r.
- Relacje (w zbiorach ks. Jarosława Wąsowicza SDB), Relacja ks. Lecha Kasperowicza SDB, Szczecin 5 stycznia 2015 r.
- Relacje (w zbiorach ks. Jarosława Wąsowicza SDB), Relacja ks. Stanisława Stachowa SDB, Bydgoszcz 18 stycznia 2015 r.
- Relacje (w zbiorach ks. Jarosława Wąsowicza SDB), Relacja ks. Stefana Kiełińskiego SDB, Rumia 25 lutego 2015 r.
- Rey D., *Parafio obudź się. Wyzwania Nowej Ewangelizacji*, Gubin 2014.
- Sanktuarium Maryjne w Kawnicach*, Piła 1982, ss. 12.
- Słówka o św. Janie Bosko*, mps., Łądz 1958, ss. 29.
- Sny-wizje świętego Jana Bosko apostoła młodzieży*, opr. J. Bacchiarello SDB, tłum. J. Bargański SDB, Warszawa 1989, ss. 222.
- Stefan Kardynał Wyszyński Prymas Polski Ojciec Soboru Watykańskiego II 1962-1965. Wybór dokumentów*, opr. S. Wilk SDB, A. Wójcik, Lublin 2013.
- Studia Soborowe. Historia i nauczanie Vaticanum II*, red. M. Białkowski, Toruń 2013.
- Studia Soborowe. Historia i recepcja Vaticanum II*, red. M. Białkowski, Toruń 2014.
- Święty Jan Bosko: czytanki słuchowiskowe*, mps., Łądz 1958, ss. 34.
- Święty Jan Bosko do swoich synów*, cz. 1-3, mps., Łódź 1956, cz. 1 – ss. 116; cz. 2 – ss. 76; cz. 3 – ss. 144.
- Ukleja R., *Triumf Kościoła według wizji św. Jana Bosko*, Wrocław 1998, ss. 135.
- Valentini E., *Duchowość św. Jana Bosko*, Czerwińsk, 1957, ss. 22.
- Viganò I., *Rok Maryjny. List okólny Przełożonego Generalnego Salezjanów*, tł. ks. S. Prus, Kraków 1987.
- Viganò I., *Akt zawierzenia Zgromadzenia Maryi Wspomożycielce – Matce Kościoła. List okólny Przełożonego Generalnego Salezjanów*, tł. ks. S. Skopiak, Kraków 1983.
- Viganò I., *Ksiądz Bosko – 88. List okólny Przełożonego Generalnego Salezjanów*, tł. ks. S. Skopiak, Kraków 1985.
- Viganò I., *Ksiądz Bosko wzorem świętości. List okólny Przełożonego Generalnego Salezjanów*, tł. S. Skopiak, Kraków 1983.
- Viganò I., *Nasza wierność wobec następcy św. Piotra. List okólny Przełożonego Generalnego Salezjanów*, tł. ks. S. Skopiak, Łódź 1986.
- Viganò I., *Odkryć ducha Mornese. List okólny Przełożonego Generalnego Salezjanów na Stulecie śmierci św. Marii Dominiki Mazzarello*, tł. S.J. Jakubiec FMA, Kraków 1981.

- Viganò I., *Rodzina Salezjańska. List okólny Przełożonego Generalnego Salezjanów*, tł. ks. S. Skopiak, Kraków 1982.
- Viganò I., *Rok 1988 zachęca nas do szczególnej odnowy profesji zakonnej. List okólny Przełożonego Generalnego Salezjanów*, tł. ks. S. Skopiak, Kraków 1986.
- Viganò I., *Sylwetka salezjanina w śnie o postaci z dziesięcioma diamentami. List okólny Przełożonego Generalnego Salezjanów*, tł. ks. L. Kasperlik, Kraków 1981.
- Wąsowicz J., *Historia salezjańskiej Inspektorii pw. św. Wojciecha z siedzibą w Pile (1979-2004)*, „Seminare” (2005), t. 22, s. 97-133.
- Wąsowicz J., *Ksiądz profesor Adam Durak SDB (1949-2005). Animator życia liturgicznego w salezjańskiej Inspektorii pw. św. Wojciecha w Pile* (w druku UKSW Warszawa).
- Wąsowicz J., *Ruch pielgrzymkowy z pilskich parafii do sanktuarium Matki Boskiej Bolesnej w Skrzatuszu w latach 80. XX w.*, „Rocznik Skrzatuski” (2014), t. 2, s. 53-64.
- Wirth M., *Ksiądz Bosko i Rodzina Salezjańska dzieje i nowe wyzwania (1815-2000)*, Kraków 2009, ss. 251.
- Wisniński B., *Koło Animacji Liturgicznej KALL. Sprawozdanie za rok 1984*, „Kronika Inspektorii Świętego Wojciecha” (1985), nr 1, s. 30-31.
- Wita G., *Areopagi Nowej Ewangelizacji*, „Studia Salvatoriana Polonica” (2012), t. 6, s. 91-106.
- Wziętek M., *Powstanie i ogólna charakterystyka czasopisma „Pokłosie Salezjańskie” w latach 1916-1949*, w: *Da Mihi Animas Caetera Tolle. Księga Pamiątkowa dedykowana Ks. Profesorowi Stanisławowi Wilkowi SDB w 70. rocznicę urodzin*, Studia i materiały źródłowe pod patronatem Archiwum Salezjańskiego Inspektorii Pilskiej, t. 4, red. J. Pietrzykowski SDB, J. Wąsowicz SDB, Piła 2014, s. 205-222.
- Zadarko K., *Wydział Duszpasterski Kurii Biskupiej Koszalińsko-Kołobrzeskiej – narzędzie działania biskupa diecezjalnego*, w: *40-lecie Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej 1972-2012*, red. T. Ceynowa, Koszalin 2012, s. 11-27.
- Zellma A., *Pielgrzymki do sanktuariów jako forma katechezy parafialnej dzieci i młodzieży*, w: *Katecheza w parafii. Poszukiwanie tożsamości*, red. K. Kantowski, Warszawa 2004, s. 150-160.
- Zimniak S., *Percepcja zwycięskiej wizji maryjnej kard. Augusta Hlonda w posłudze pasterskiej prymasa Stefana Wyszyńskiego i błogosławionego Jana Pawła II*, „Roczniki Teologii Moralnej” (2011), nr 3(58), s. 113-129.

Streszczenie

Sanktuaria zarówno w tradycji, jak i we współczesności Kościoła były i są szczególnym miejscem przepowiadania słowa Bożego. *Kodeks Prawa Kanonicznego*, sankcjonując postanowienia Soboru Watykańskiego II odnośnie porządkowania nauczania w Kościele, w jednym z paragrafów przypomina, że zwłaszcza w tych miejscach powinno się zapewnić wiernym obfitsze środki zbawienia przez gorliwe głoszenie słowa Bożego, przez odpowiednie ożywienie życia liturgicznego oraz przez kultywowanie zatwierdzonych form pobożności ludowej. Sobór Watykański II zrodził także w Kościele ducha odnowy charyzmatów zakonnych. W opracowaniu podjęto więc próbę przeanalizowania, jak te wytyczne realizowano w sanktuarium maryjnym w Skrzatuszu w latach 80. XX w., gdzie posługę duszpasterską sprawowali wówczas salezjanie, którzy dbali zarówno o podwyższenie duchowej jakości posługi przepowiadania Słowa Bożego, jak i zgodnego ze swoim charyzmatem propagowania w nim kultu Wspomożycielki Wiernych i św. Jana Bosko.

Słowa kluczowe: Skrzatusz, diecezja koszalińsko-kołobrzeska, salezianie, sanktuarium maryjne, kaznodziejstwo, kult św. Jana Bosko, kult NMP Wspomożycielki Wiernych

Summary

THE CULT OF THE BLESSED VIRGIN MARY HELP OF CHRISTIANS AND ST. JOHN BOSCO IN THE PREACHING OF THE WORD OF GOD IN THE SHRINE IN SKRZATUSZ IN THE 80S OF THE TWENTY CENTURY

Shrines both in the tradition and in the modernity of the Church have been a special place of preaching the Word of God. *The Code of Canon Law* sanctioning the Vatican Council II with regard to organize the teaching of the Church, in one of the paragraphs reminds that especially such places should provide the faithful with abundant means of salvation through zealous preaching the Word of God, a respective revival of liturgical life and the cultivation of approved folk forms of piety. Moreover, the Vatican Council II brought forth the spirit of renewal of charismas of religious orders. The article attempts to analyse how these guidelines were implemented at the Marian shrine in Skrzatusz in the 80s where the Salesians run the pastoral ministry. At that time they both took care to increase the quality of spiritual ministry of preaching the Word of God and promote, in accordance with their charism, the cult of the Blessed Virgin Mary Help of Christians and St. John Bosco.

Keywords: Skrzatusz, Diocese of Koszalin-Kolobrzeg, Salesians, Marian shrine, preaching, the cult of St. John Bosco, the cult of the Blessed Virgin Mary Help of Christians